

Beslut

efter kvalitetsgranskning vid Kungsmadskolan 3
i Växjö kommun av nyanlända elevers fortsatta
utbildningsvägar efter språkintröduktion

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av *nyanlända elevers fortsatta utbildningsvägar efter språkintröduktion*. Syftet är att granska huvudmäns och skolors arbete för att ge nyanlända elever förutsättningar att gå vidare inom gymnasiet eller till Komvux efter språkintröduktion.

De övergripande frågeställningarna är:

1. *I vilken utsträckning har huvudmannen ett långsiktigt och samordnat arbete för nyanlända elevers fortsatta utbildningsvägar?*
2. *I vilken utsträckning arbetar rektorn för:*
 - a) *en strukturerad kontakt mellan språkintröduktion och fortsatta utbildningsvägar?*
 - b) *en vägledning som ger nyanlända elever en god överblick över fortsatta utbildningsvägar?*

Granskningen genomförs i 22 utvalda gymnasieskolor med huvudmän som erbjuder språkintröduktion. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Kungsmadskolan 3, i Växjö kommun, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Kungsmadskolan 3 den 2–4 maj 2018. Besöket genomfördes av utredarna Ulrika Bohlin och Åsa Kildén. Intervjuer med ett urval av elever på språkintröduktion, studie- och yrkesvägledaren, biträdande rektorn, rektorn, centrala funktioner hos huvudmannen (Verksamhetschef för utbildningsförvaltningen, områdeschef för gymnasiet, verksamhetsutvecklare med olika generella uppdrag och verksamhetsutvecklare för studie- och yrkesvägledning.) samt områdeschef/rektör för vuxenutbildningen och enhetschef/rektör för kommunala vuxenutbildningen har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden.

- Huvudmannen behöver följa upp arbetet med studie- och yrkesvägledning. I detta ingår att följa upp att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning tillgodoses samt att personalen har kunskap för att möta behoven.
- Huvudmannen behöver styra arbetet med att motverka begränsningar i val som grundar sig på kön och på social och kulturell bakgrund.
- Rektorn behöver utifrån elevernas behov styra arbetet med att utveckla den sociala inkluderingen mellan elever på språkinträdning och elever som läser andra inträdningprogram eller nationella program på skolan.
- Rektorn behöver säkerställa att personal har tillräcklig kompetens för att möta nyanlända elevers varierande vägledningsbehov.
- Rektorn behöver utveckla arbetet med att motverka begränsningar i val som grundar sig på kön, social- och kulturell bakgrund. I detta ingår att ha en strategi för arbetet, samt att säkerställa att studie- och yrkesvägledaren och lärare har kunskap om att kön, social och kulturell bakgrund kan begränsa elevernas studieval och om hur de kan arbeta för att motverka begränsade studieval.

Skolinspektionens bedömningar

1. *I vilken utsträckning har huvudmannen ett långsiktigt och samordnat arbete för nyanlända elevers fortsatta utbildningsvägar?*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att huvudmannens långsiktiga arbete för nyanlända elevers fortsatta utbildning är av i huvudsak god kvalitet. Skolinspektionen bedömer vidare att huvudmannens samordning av den fortsatta utbildningen är av god kvalitet.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden: Huvudmannen behöver följa upp arbetet med studie- och yrkesvägledning. I detta ingår att följa upp att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning tillgodoses samt att personalen har kunskap för att möta behoven. Vidare behöver huvudmannen styra arbetet med att motverka begränsningar i val som grundar sig på kön, social och kulturell bakgrund.

Skolinspektionens utredning gällande huvudmannen långsiktiga arbete för nyanlända elevers fortsatta utbildningsvägar.*Huvudmannens beredskap för fortsatta utbildningsvägar*

Granskningen visar att huvudmannen har en beredskap för att kunna möta behovet av olika fortsatta utbildningsvägar för elever på språkin introduktion.

Biträdande rektorn, rektorn och centrala funktioner hos huvudmannen (Verksamhetschef för utbildningsförvaltningen, områdeschef för gymnasiet, verksamhetsutvecklare med olika generella uppdrag) säger samstämmigt i intervju med Skolinspektionen att huvudmannen har en beredskap att möta behovet av olika fortsatta utbildningsvägar. Områdeschefen för gymnasiet uppger att han tillsammans med rektorerna vid de tre gymnasieskolorna tar reda på vad eleverna sökt och hur urvalet kommer att se ut, vilket handlar om både kostnader och dimensionering. Enligt representanterna för huvudmannen tittar de på var behoven finns och anpassar utbildningsplatserna utifrån vilka elever som har sökt. Rektorn säger att hon redan i februari lämnar över information till huvudmannen om elevantal, språknivå och ålder, och att huvudmannen därför vet hur många elever det handlar om och kan förbereda platser. Biträdande rektorn uppger att hon följer upp elevernas fortsatta utbildningsvägar, och att de elever som har uppehållstillstånd kommer vidare. Enligt biträdande rektorn har huvudmannen kunnat möta behoven, och lyckats bra med det från och med förra året. En av vuxenutbildningens rektorer berättar att det finns en tendens att distansutbildningarna ökar, vilket kan vara negativt för språkin introduktionselevernas fortsatta utbildning, då detta är en elevgrupp som har behov av stöd och kontinuitet i studierna. Som exempel ges att om en elev skulle vilja skaffa sig behörighet för att kunna läsa vidare till ingenjör, så kan de naturorienterande ämnena bara erbjudas på distans idag. Huvudmannens representant (områdeschefen för gymnasiet) säger att han känner till det politiska beslutet som tagits i nämnden för arbete och välfärd, vilket har medfört fler distansutbildningar, men att beslutet inte är någonting som han kan styra. Samtidigt säger områdeschefen att han inte varit med om annat än att eleverna får plats på vuxenutbildningen, samt att det finns ett stort intresse från förvaltningen arbete och välfärd när det gäller att övergångarna till vuxenutbildningarna ska fungera.

Huvudmannens planerade arbetssätt gällande studie- och yrkesvägledning

Granskningen visar att huvudmannen har planerade arbetssätt i syfte att vägleda och motivera nyanlända elever och att det bedrivs ett arbete med att implementera dem.

Studie- och yrkesvägledaren, biträdande rektorn, rektorn och centrala funktioner hos huvudmannen berättar i intervjuer med Skolinspektionen att det finns ett centralt nätverk för alla studie- och yrkesvägledare på kommunens samtliga grund- och gymnasieskolor. De berättar även att det på huvudmannanivå finns en verksamhetsutvecklare för studie- och yrkesvägledning som ansvarar för arbetet i nätverket. Enligt de intervjuade ovan träffas nätverket med regelbundenhet, en gång per månad, och nu har denna grupp utifrån direktiv från huvudmannen arbetat fram gemensamma riktlinjer för skolornas arbete med studie- och yrkesvägledning. Representanter för huvudmannen uppger i intervju att riktlinjerna nu är klara och fastställda. Rektorn säger i intervju att huvudmannens riktlinjer samt att det finns en verksamhetsutvecklare för studie- och yrkesvägledning visar på att huvudmannen tar ansvar för och styr arbetet med studie- och yrkesvägledning. Hon säger även att huvudmannen har fokus på studie- och yrkesvägledning genom internbudgeten och de kommunala målen. Representanter för huvudmannen uppger att organisationen av studie- och yrkesvägledarna, med en verksamhetsutvecklare, samt de nya riktlinjerna är sätt genom vilka huvudmannen styr studie- och yrkesvägledningen. Skolinspektionen har tagit del av huvudmannens riktlinjer för studie- och yrkesvägledning och i detta dokument står det att riktlinjerna tagits fram för att tydliggöra vikten av samverkan mellan utbildning och omvärld och klargöra ansvaret för studie- och yrkesvägledningsarbetet. Vidare säger rektorn att huvudmannen har tydliggjort att studie- och yrkesvägledning är ett prioriterat område genom att förvaltningen har beviljat en studie- och yrkesvägledare som enbart är anställd på språkin introduktionsprogrammet, något även huvudmannens representanter uppger i intervju. Enligt rektorn beviljades detta eftersom huvudmannen såg att de nyanlända eleverna har ett stort behov av studie- och yrkesvägledning.

Representanterna för huvudmannen säger i intervju att arbetet med att förankra riktlinjerna genom aktivitetsplaner på skolenheterna har påbörjats. De berättar att skolenheternas eget kvalitetsarbete gällande studie- och yrkesvägledning utifrån riktlinjerna måste framgå i enheternas verksamhetsplaner. Verksamhetsutvecklaren för studie- och yrkesvägledning säger att de nu har påbörjat arbetet med att förankra huvudmannens riktlinjer, och att hon förklarat för skolenheterna att de ska ta fram egna verksamhetsplaner för studie- och yrkesvägledning. Hon säger även att dessa ska lämnas in till huvudmannen i augusti i år. Rektorn säger i intervju att huvudmannens plan inte är helt förankrad ännu.

Huvudmannens uppföljning av arbetet med studie- och yrkesvägledning

Granskningen visar att huvudmannen inte följer upp varken att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning tillgodoses eller att personal har kunskap för att möta behoven.

På frågan om huvudmannen följer upp om skolan har tillräcklig kompetens för att tillgodose elevernas behov av vägledning svarar huvudmannens representanter att huvudmannen ser till att det finns en studie- och yrkesvägledare med kompetens, samt genom att det centralt finns en verksamhetsutvecklare för studie- och yrkesvägledning som ansvarar för att kompetensen ska spridas. Representanterna säger att studie- och yrkesvägledningsresurserna är förstärkta utifrån behov som fanns, men att huvudmannen inte följt upp om de som arbetar med studie- och yrkesvägledning har tillräcklig kompetens. Enligt verksamhetsutvecklaren för studie- och yrkesvägledning så arbetar man mycket med studie- och yrkesvägledning på språkintruktionsprogrammet, men hon säger att det behöver genomföras en kartläggning av vad som görs. Verksamhetsutvecklaren säger att hon inte fått något uppdrag att säkerställa att uppföljning sker. Rektorn uppger i intervju att hon inte vet om huvudmannen följer upp om skolan har tillräcklig kompetens för att tillgodose elevernas behov av vägledning, inte heller vilket kompetensutvecklingsbehov som finns. Rektorn nämner att skolenhetens plan för studie- och yrkesvägledning gjordes efter en internrevision som huvudmannen genomförde för några år sedan, men efter den uppföljningen har huvudmannen inte kontinuerligt följt upp skolans studie- och yrkesvägledning.

Huvudmannens representanter uppger i intervju att huvudmannen inte följer upp att eleverna får den vägledning som de är i behov av. De säger att uppföljning sker utifrån en risk- och väsentlighetsanalys, vilket innebär att studie- och yrkesvägledning inte alltid följs upp. De säger även att det finns en enkät från förvaltningen som går ut till eleverna, men att det inte finns någon fråga om studie- och yrkesvägledning i den. Rektorn säger att det finns en bra dialog med huvudmannen kring behovet av vägledning.

Huvudmannens arbete med att motverka begränsade studieval

Granskningen visar att huvudmannen inte styr arbetet med att motverka studieval som präglas av strukturer, fördomar och stereotypa föreställningar utifrån kön, social och kulturell bakgrund.

På fråga från Skolinspektionen hur huvudmannen arbetar för att motverka studieval som präglas av strukturer, fördomar och stereotypa föreställningar utifrån kön säger representanter för huvudmannen i intervju att huvudmannen behöver utveckla detta arbete. Representanterna säger även att huvudmannen inte har

gett skolorna några instruktioner om att arbeta med detta, inte heller hur det ska göras och har följaktligen inte heller beslutat om några förbättringsåtgärder. Huvudmannens verksamhetsutvecklare tror att lärarna är duktiga på att arbeta med att motverka begränsande val, men att arbetet inte sker med någon systematik. Rektorn uppger i intervju att det från huvudmannens sida finns vissa tankar om att motverka begränsande studieval, exempelvis genom att en flicka finns med i introduktionsprogrammets reklam. Däremot säger rektorn att det skulle behövas att huvudmannen driver detta arbete. Enligt rektorn vill huvudmannen att eleverna ska göra väl underbyggda val, men har inte specificerat arbetet med att motverka könsstereotypa val.

Skolinspektionens utredning gällande huvudmannens samordning av arbetet för nyanlända elevers fortsatta utbildningsvägar.

Förutsättningar för strukturerade kontakter

Granskningen visar att huvudmannen arbetar med att skapa förutsättningar för strukturerade kontakter mellan språkintröduktion och fortsatta utbildningsvägar.

Vid intervju uppger representanter för huvudmannen att rektorerna för de nationella programmen och introduktionsprogrammen har en nära samverkan. Områdeschefen för gymnasiet säger att han träffar rektorerna i dessa grupper och att de där bland annat arbetar med att hitta samverkansmöjligheter mellan utbildningarna. Representanterna säger även att studie- och yrkesvägledarna har en nära samverkan genom sitt centrala nätverk. Rektorn på språkintröduktionsprogrammet beskriver att huvudmannen genom indelning av skolorna i områden, men även placeringen av språkintröduktionseleverna, har möjliggjort ett nära samarbete kring eleverna mellan rektorerna som arbetar med introduktionsprogrammen, och även mellan språkintröduktion och de nationella programmen. Vidare säger rektorn och representanterna för huvudmannen att huvudmannen vill att det ska finnas fler ingångar till gymnasiet och därför har ett antal inriktningar inom språkintröduktion, både högskoleförberedande och yrkesförberedande, arbetats fram. Representanterna för huvudmannen nämner även att eleverna på språkintröduktion erbjuds 16 ämnen, vilket är en satsning som huvudmannen gjort för att öka möjligheten för eleverna att ta sig vidare. För att samordna arbetet med de fortsatta utbildningsvägarna finns det enligt huvudmannens representanter även ett bra system för alla elever i årskurs nio och elever på språkintröduktion att göra studiebesök på gymnasieskolorna, även på de fristående skolorna. Huvudmannens centrala verksamhetsutveck-

lare för studie- och yrkesvägledning beskriver också huvudmannens organisation kring studiebesök, samt att huvudmannen skapat ett formellt dokument för överlämnande, och att överlämningar sker utifrån ett schema som gymnasieområdet organiserar. Verksamhetsutvecklaren berättar även att det finns en samordnare mot enskilda aktörer, däremot är hon osäker på om överlämningar sker för alla elever till andra kommuner.

Vad gäller vuxenutbildningen så säger representanterna för huvudmannen att det idag finns mötesplatser mellan chefer och studie- och yrkesvägledare från språkintruktionsprogrammet och vuxenutbildningen. Rektorerna för vuxenutbildningen (Områdeschef för vuxenutbildningen med övergripande rektorsfunktion och enhetschef/rektor för den kommunala vuxenutbildningen) berättar att det nu är en ny struktur kring vuxenutbildningen, vilket innebär att det finns en central enhet som blivit ingången till all vuxenutbildning och att samverkan vid överlämningar är delegerat till den enhetschefen. Enligt vuxenutbildningens rektorer har detta inneburit att de som rektorer nu inte har någon direktkontakt med gymnasiet gällande övergångarna till vuxenutbildningen. I intervjuer berättar representanterna för huvudmannen, rektorn och rektorerna för vuxenutbildningen samstämmigt att ett behov har identifierats av att stärka samarbetet mellan gymnasiet och vuxenutbildningen för elever som riskerar ofullständiga betyg, vilket inbegriper elever på introduktionsprogrammen. Behovet har, enligt de intervjuade, resulterat i ett samverkansuppdrag från utbildningsnämnden och nämnden för välfärd och arbete, vilket innebär att i samverkan mellan utbildningarna arbeta fram former för att säkerställa en sammanhängande studieplan från gymnasiet till vuxenutbildningen. Detta i syfte att undvika studieavbrott. I den arbetsgrupp som arbetar med uppdraget, vilket ska vara klart innevarande månad, ingår bland annat både rektorer och studie- och yrkesvägledare från språkintruktionsprogrammet och vuxenutbildningen, säger de intervjuade. Huvudmannens representanter beskriver att det fanns en inlåsnings-effekt på språkintruktionsprogrammet och att eleverna inte kom vidare i sin utbildning. Enligt huvudmannen vill de genom uppdraget skapa vägar för stöd och en struktur för fortsatta utbildningsvägar. Vidare uppger representanterna för huvudmannen i intervju att det i huvudmannens processtyrning gällande elevers övergång till vuxenutbildningen anges att rektorn på gymnasieskolan ska initiera ett möte med vuxenutbildningen.

Huvudmannens uppföljning och samordning av resurser

Granskningen visar att huvudmannen följer upp och vid behov samordnar resurser för arbetet med studie- och yrkesvägledning.

På fråga från Skolinspektionen om huvudmannen följer upp om skolenheterna har tillräckliga resurser för arbetet med vägledning inför fortsatta utbildningsvägar svarar de centrala representanterna för huvudmannen att de gör omprioriteringar månadsvis vid behov. De säger även att de ser till att studie- och yrkesvägledartjänsten är tillräcklig i omfattning. Centrala verksamhetsutvecklaren för studie- och yrkesvägledning säger att det sker en resultatdialog. Även rektorn säger att det sker en resultatdialog och att resurser omfördelas vid behov.

2a. I vilken utsträckning arbetar rektor för en strukturerad kontakt mellan språkintröduktion och fortsatta utbildningsvägar?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorns arbete med att skapa strukturerad kontakt mellan språkintröduktion och fortsatta utbildningsvägar är av i huvudsak god kvalitet.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område: Rektor behöver styra arbetet med att utifrån elevernas behov utveckla den sociala inkludering mellan elever på språkintröduktion och elever som läser andra intröduktionsprogram eller nationella program vid Kungsmadskolan.

Skolinspektionens utredning gällande strukturerade kontakter och social inkludering.

Strukturerade kontakter

Granskningen visar att det finns en strukturerad kontakt mellan språkintröduktion och andra intröduktions- och nationella program, samt mellan språkintröduktion och vuxenutbildningen.

¹ Med strukturerad kontakt avses kontakt som är en del av en *långsiktig medveten strategi* med ett tydligt syfte; att påskynda och underlätta elevers övergång till fortsatt utbildning. I granskningen avses främst strukturerad kontakt på ett organisatoriskt plan som planeras och leds av rektor.

Rektorn säger i intervju att det är elevernas behov av kontakt med fortsatta utbildningsvägar som styr vilket samarbete som sker. Huvudmannens representer, rektorn, biträdande rektorn och studie- och yrkesvägledaren säger samstämmigt att elevernas målsättningsplaner och individuella utvecklingsplaner ligger till grund för kontakterna med de fortsatta utbildningsvägarna. Biträdande rektorn uppger att det finns ett samarbete över skolgränserna, exempelvis en regelbunden rektorssamverkan. Studie- och yrkesvägledaren säger att de kontinuerliga träffarna i det centrala nätverket för studie- och yrkesvägledare, från alla gymnasieskolor, innebär att samverkan och kontakt mellan de olika introduktions- och nationella programmen sker. Vad gäller vuxenutbildningen säger studie- och yrkesvägledaren att hon har kontakt med denna verksamhet, och har varit på besök där. Enligt biträdande rektorn har skolenheten kontakt med vuxenutbildningen, men att de nästa år behöver komma igång tidigare med kontakterna. Rektorn säger att de förbereder eleverna för övergången till vuxenutbildningen och att det är någonting de har blivit bättre på, men att ytterligare förbättringar skulle kunna göras exempelvis genom att förbereda vuxenutbildningen tidigare på vilka elever som kommer. Rektorerna från vuxenutbildningen säger i intervju att de förra våren hade ett nära och framgångsrikt samarbete med Kungsmadskolan som innebär att studie- och yrkesvägledaren, för de elever som skulle gå vidare till vuxenutbildningen, gjorde en studieplan som sträckte sig in i vuxenutbildningen. De säger att de utgår ifrån att detta kommer att ske även i år.

Utifrån målsättningsplanerna och de individuella studieplanerna organiseras även de studiebesök som alla elever gör inför övergång till annan utbildning, så även till vuxenutbildningen, enligt den biträdande rektorn. Hon berättar också att överlämning sker av alla elever när de går vidare till andra utbildningar, och att mentorerna och studie- och yrkesvägledarna stämmer av att det görs. Studie- och yrkesvägledaren säger att samarbetet mellan språkintröskning och de fortsatta utbildningsvägarna fungerar bra, och att det är lätt att få kontakt. Biträdande rektorn säger också att den strukturerade kontakten mellan språkintröskning och fortsatta utbildningsvägar fungerar bra. Hon säger att det bland annat beror på att skolenheten har arbetat fram en rutin som finns i handlingsplanen för studie- och yrkesvägledning med beskrivning av en tydlig arbetsgång, vilken tas upp på arbetslagsmötena varje vecka. I den står exempelvis när eleverna ska göra studiebesök på skolor som de är intresserade av att börja på. Även rektorn uppger att det finns upparbetade rutiner för övergångarna. De intervjuade eleverna berättar också i intervjuer att de alla har varit på studiebesök.

Angående upplägget av utbildningen på språkintröduktion säger rektor, biträdande rektor och studie- och yrkesvägledaren att de från och med hösten, genom yrkes- och studieförberedande inriktningar inom språkintröduktion, kommer att ha ett ännu närmre samarbete med de andra intröduktionsprogrammen och de nationella programmen.

Social inkludering

Granskningen visar att det ges möjlighet till social inkludering mellan eleverna på språkintröduktion och andra intröduktions- eller nationella program på Kungsmadskolan, men att rektor behöver styra arbetet med att utveckla den sociala inkluderingen.

Eleverna säger i intervju med Skolinspektionen att de är i samma lokaler som övriga elever på Kungsmadskolan. Trots detta säger alla intervjuade elever att de inte har så mycket kontakt med elever som läser andra intröduktionsprogram eller nationella program på skolan. Eleverna säger att de skulle behöva ha mer kontakt bland annat för att lära sig svenska bättre. Eleverna berättar att de har haft några grupparbeten tillsammans med elever som går nationella program, men att de skulle behöva träffas mer. De ger förslag på att ha undervisning tillsammans, exempelvis i idrott och hälsa. Biträdande rektor säger att språkintröduktionseleverna har haft projekt ihop med elever på nationella program, exempelvis läsprojekt, ett projekt om kulturkrockar och ett om näthat. Däremot är det svårt att ha lektioner tillsammans, bland annat på grund av bedömningen, enligt biträdande rektor. Hon säger att den sociala inkluderingen har utvecklats sedan språkintröduktion startade på skolan, och att det är de programansvariga som utarbetar projekt mellan programmen. Rektor säger att hon har hört från eleverna att de önskar mer inkludering. Hon säger även att projekten och samsarbetsområdena har växt tack vare ambitiösa och kompetenta lärare, både på språkintröduktion och på de nationella programmen. Enligt rektor är de samsarverkansprojekt för inkludering som sker på skolan inte styrt från henne eller de andra rektorerna, vilket det finns ett behov av.

2b. I vilken utsträckning arbetar rektor för en vägledning som ger nyanlända elever en god överblick över fortsatta utbildningsvägar?

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorns långsiktiga planering av nyanlända elevers studie- och yrkesvägledning är av i huvudsak god kvalitet, men att rektorns

arbete med att motverka begränsningar i val som grundar sig på kön och på social och kulturell bakgrund behöver utvecklas.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden: Rektorn behöver säkerställa att personal har tillräcklig kompetens för att möta nyanlända elevers varierande vägledningsbehov. Rektorn behöver även utveckla arbetet med att motverka begränsningar i val som grundar sig på kön, social och kulturell bakgrund. I detta ingår att ha en strategi för arbetet samt att säkerställa att studie- och yrkesvägledaren och lärare har kunskap om att kön, social och kulturell bakgrund kan begränsa elevernas val och om hur de kan arbeta för att motverka begränsade val.

Skolinspektionens utredning

Rektors långsiktiga planering för nyanlända elevers vägledning

Granskningen visar att rektorns planering av studie- och yrkesvägledningen utgår från elevernas behov av vägledning och att rektorn tydliggör att ansvaret för studie- och yrkesvägledningen ligger på både studie- och yrkesvägledaren och lärarna, samt även tydliggör hur ansvaret ska fördelas. Granskningen visar även att rektorn aktivt skapar förutsättningar för samverkan kring nyanlända elevers vägledning mellan olika personalkategorier. Dock visar utredningen att rektorn behöver säkerställa att personal har tillräcklig kompetens för att möta nyanlända elevers varierande vägledningsbehov, då företräddelsevis vilken kompetens personalen har om hur kunskapen ska förmedlas till eleverna.

Rektorn säger i intervju att hon styr arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten genom studie- och yrkesvägledaren, enhetens plan för studie- och yrkesvägledning och genom mentorerna. Rektorn, biträdande rektorn, studie- och yrkesvägledaren och även elever nämner att de arbetar utifrån skolenhetens handlingsplan för studie- och yrkesvägledning samt berättar att elevernas målsättningsplaner, vilka kompletterar de individuella utvecklingsplanerna, används bland annat i arbetet med vägledningen av eleverna. Enligt rektorn har en mentor på språkinträdning kontinuerliga träffar med eleverna, då de bland annat går igenom elevernas individuella målsättningsplaner och reviderar dessa vid behov. Rektorn uppger att hon tillsammans med mentorerna, bland annat på morgonmöten, går igenom om eleverna har fått tillräcklig information eller inte. Biträdande rektorn säger i intervju att elevernas målsättningsplaner finns tillgängliga och att rektorn kan kontrollera att planerna finns och att de är uppdaterade. Huvudmannens verksamhetsutvecklare för studie- och yrkesvägledning

säger att man på Kungsmadskolans språkintröduktion har kommit långt i arbetet med att implementera vägledningsuppgdraget, eftersom de redan har en handlingsplan som de arbetar utifrån.

Skolinspektionen har tagit del av skolenhetens handlingsplan för studie- och yrkesvägledning. I den delar skolenheten upp studie- och yrkesvägledningen i två delar vilka beskriver aktiviteter som ska genomföras löpande under året. Den första delen är för elever som har varit en kort tid i Sverige och stort fokus läggs på språket och att lära känna Sverige, sin närmiljö, myndigheter, skolsystem m.m. Den andra delen är för de elever som inom cirka ett år kan avsluta sina studier på språkintröduktionen och som ska söka sig vidare till annan utbildning. I handlingsplanen finns även arbetsfördelningen för studie- och yrkesvägledning mellan rektor, mentor, studie- och yrkesvägledare och lärarassistent beskriven. Likaså har Skolinspektionen tagit del av en mall för upprättande av elevernas målsättningsplaner. Av inskickad dokumentation till Skolinspektionen beskrivs att i en målsättningsplan framgår elevens progression och resultat samt vilka tankar och önskemål eleven har för fortsatta studier, och att allt eftersom elevens målsättningsplan förändras kan studieplanen justeras.

I elevintervjuerna uppger eleverna att de av både studie- och yrkesvägledaren och av lärarna har fått bra information om fortsatta utbildningsvägar och att informationen motsvarar deras behov. Några av dem säger att de nu när det börjar närma sig byte av utbildning skulle önska att de fick ännu mer information, om andra utbildningsalternativ än sina förstahandsval. På fråga från Skolinspektionen om lärarna tar upp frågor om fortsatta studier och arbetsliv varierar svaren mellan eleverna. Alla elever säger att de har fått information av lärare, men ett par elever säger att det finns lärare som inte berättar så mycket. Både rektorn och biträdande rektorn säger att anledningen till att några elever i intervju med Skolinspektionen sagt att de nu skulle önska mer information om alternativa utbildningsvägar och att det varierar mellan lärarna hur mycket information som ges är att eleverna får den största delen av sin vägledning under hösten. Enligt rektorn kan en annan förklaring vara att hon enbart går igenom handlingsplanen med personalen vid terminsstart, men att behov finns att även gå igenom den under läsåret när exempelvis ny personal börjar.

Rektorn berättar i intervju att samverkan mellan olika yrkeskategorier bland annat sker genom målsättningsplanerna, vilket hon gett instruktioner om. Studie- och yrkesvägledaren säger i intervju att hon ännu inte använt sig av målsättningsplanerna, vilket rektorn förklarar beror på att studie- och yrkesvägledaren

är ny. Elever, studie- och yrkesvägledaren, biträdande rektorn och rektorn uppger i intervju att det finns ett samarbete kring eleverna mellan studie- och yrkesvägledaren och lärarna när det gäller att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. De säger även att studie- och yrkesvägledaren är anställd på skolenheten, något biträdande rektorn beskriver är en enorm fördel, för det gör att samarbetet blir bättre. Studie- och yrkesvägledaren känner lärarna och eleverna och arbetar på så sätt närmre eleverna, enligt biträdande rektorn. Studie- och yrkesvägledaren berättar att hon har en tät kontakt med lärarna och deltar på många möten på skolan, såsom arbetslagsmöten och arbetsplatsträffar.

Rektorn säger i intervju att kompetensen skiljer sig åt mellan lärarna, men att hon inte följt upp om lärare och studie- och yrkesvägledare har tillräcklig kompetens för vägledningssuppdraget, vilket även innebär att något beslut om kompetensutveckling utifrån uppföljning inte har fattats. Däremot säger rektorn att studie- och yrkesvägledaren har fått kompetensutveckling. Studie- och yrkesvägledaren säger att rektorn inte har beslutat om någon kompetensutveckling på skolenheten för att möta elevernas vägledningsbehov. Biträdande rektorn säger att hon inte kan svara på hur rektorn följer upp att ledningen på skolenheten, studie- och yrkesvägledaren och lärarna har tillräcklig kompetens för vägledningssuppdraget. Hon säger även att de inte har fått någon kompetensutveckling för att möta elevernas varierande vägledningsbehov. Däremot finns ett två-lärarsystem så att nya lärare kan lära sig av erfarna lärare, säger hon.

Rektors arbete med att motverka begränsade studieval

Granskningen visar att det finns ett arbete på skolan med att motverka begränsade studieval men att rektorn behöver ha en strategi för hur arbetet ska bedrivas. Rektorn behöver även säkerställa att studie- och yrkesvägledaren och lärare har kunskap om att kön, social och kulturell bakgrund kan begränsa elevernas studieval och om hur de kan arbeta för att motverka begränsade studieval.

Rektorn berättar i intervju om olika aktiviteter som har genomförts på skolenheten för att motverka att eleverna gör begränsade val som grundar sig på kön, social- och kulturell bakgrund och ger som exempel föreläsningar och temadagar. Det finns även en medvetenhet genom att man i utbildningens reklamfilmer och broschyrer visar på en mångfald, enligt rektorn. Dock säger rektorn att hon är medveten om att eleverna gör begränsande val utifrån kön, och att det finns ett behov av att arbeta med detta strategiskt. Hon säger att det inte finns någon plan eller strategi för det gemensamma arbetet, utan att det i nuläget är beroende av enskilda lärare. Rektorn uppger att hon inte har följt upp om personal har kunskap om att kön, social och kulturell bakgrund kan begränsa elevers val, inte

heller om personalen har kunskap om hur man kan arbeta med detta. Hon säger att det är ett utvecklingsområde. Enligt rektorn har inte heller några beslut om utvecklingsåtgärder utifrån uppföljningen tagits. Studie- och yrkesvägledaren säger att hon känner till att lärare arbetar med att motverka val som grundar sig på kön, social- och kulturell bakgrund, och att hon själv har denna kunskap. Där- emot säger studie- och yrkesvägledaren att hon inte vet om rektorn följer upp det arbete som sker på skolan, hon känner inte heller till om rektorn har beslutat om några åtgärder för att motverka att eleverna gör begränsade val. De flesta elever berättar att både lärare och studie- och yrkesvägledaren har sagt att de kan välja vilket yrke de vill oberoende av kön. De ger också exempel på aktiviteter där detta har nämnts, som exempelvis när polis var på besök och när de tit- tade på en film om tjejer som var bilmekaniker. Samtidigt säger eleverna i inter- vju att elever som går språkintröduktion gör könsstereotypa val.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 14 december redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2017: 7322) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

Andrés Brink Pinto

Beslutsfattare

Ulrika Bohlin

Föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/nyanlanda-elevs-fortsatta-utbildningsvagar-efter-sprakintroduktion/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Växjö kommun har omkring 91 250 folkbokförda invånare. Det finns 3 kommunala gymnasieskolor i Växjö kommun. Utbildningsförvaltningen ansvarar för förskola, pedagogisk omsorg, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, fritidshem, gymnasieskola och gymnasiesärskola. Dessutom ingår fritidsgårdsverksamhet, kulturskola och skolbiblioteksforum. Förvaltningen leds av förvaltningschefen och verksamhetschefen under vilka det finns sex utbildningsområden, varav ett är gymnasieområdet. Centralt inom utbildningsförvaltningen finns en verksamhetsutvecklare för studie- och yrkesvägledning. Förvaltningen *Arbete och välfärd* ansvarar för den kommunala vuxenutbildningen.

Kungsmadskolan 3 erbjuder utbildning på introduktionsprogrammet språkintrödkution. De vid besökstillfället cirka 230 eleverna tillhör 17 olika klasser, mellan vilka de under sin tid vid skolan kan byta. Eleverna är indelade efter vilken nivå i svenska som andraspråk de bedöms vara på, samt vilka ämnen de behöver läsa enligt sin studieplan.

Bilaga 2: Rättslig reglering mm

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till elevers olika behov. Elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 10 § skollagen

Rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter elevernas olika förutsättningar och behov. Rektorn fattar i övrigt de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i denna lag eller andra författningar.

Rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare vid skolenheten som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fullgöra enskilda ledningsuppgifter och besluta i frågor som avses i första stycket, om inte annat anges.

2 kap. 29 § skollagen

Elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

3 kap. 12a § skollagen

Med nyanländ avses i denna lag den som

1. har varit bosatt utomlands,
2. nu är bosatt i landet, och
3. har påbörjat sin utbildning här senare än höstterminens start det kalenderår då han eller hon fyller sju år.

En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång här i landet.

Som bosatt utomlands anses den som inte anses bosatt i landet enligt 29 kap. 2 §.

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

15 kap. 2 § skollagen

Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper.

Utbildningen i gymnasieskolan ska i huvudsak bygga på de kunskaper eleverna fått i grundskolan eller i motsvarande utbildning.

15 kap. 5 § skollagen

Gymnasieskolan ska vara öppen endast för ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning och som påbörjar sin gymnasieutbildning under tiden till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år eller, i fall som avses i 36 §, 21 år.

15 kap. 8 § skollagen

Varje kommun ska informera om de nationella programmen samt om möjligheterna att få utbildning på introduktionsprogram och vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.

17 kap. 3 § skollagen

Utöver vad som gäller för all gymnasieutbildning enligt 15 kap. 2 § är syftet med språkin introduktion att ge nyanlända ungdomar en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket, vilken möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning

17 kap. 4 § skollagen

Programinriktat individuellt val ska utformas för en grupp elever. Yrkesintroduktion får utformas för en grupp elever eller för en enskild elev. Övriga introduktionsprogram (t ex språkintröduktion) ska utformas för en enskild elev.

17 kap. 7 § skollagen

Utbildningen på ett introduktionsprogram ska följa en plan för utbildningen som beslutas av huvudmannen. För varje elev ska det upprättas en individuell studieplan.

29 kap. 2 § 1 st. och 2 st. 1 och 2 skollagen

Med bosatt i landet avses i denna lag den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Som bosatt i landet ska vid tillämpningen av denna lag anses även den som inte är folkbokförd här men som

1. omfattas av 1 § första stycket eller 1 a § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,
2. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716)

29 kap 3 § 1 st. skollagen

De personer som avses i 29 kap. 2 § andra stycket 1 och 2 har rätt till utbildning i gymnasieskola och gymnasiesärskola endast om de har påbörjat utbildningen innan de fyllt 18 år. De har inte rätt till utbildning i kommunal vuxenutbildning eller särskild utbildning för vuxna.

6 kap. 8 § 3 st. gymnasieförordningen

Språkintröduktion får kombineras med kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare och motsvarande utbildning vid folkhögskola enligt 24 kap. skollagen. Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen.

Läroplanen för gymnasieskolan (Lgy, 11), Skolans värdegrund och uppgifter, Varje skolas utveckling

Skolan ska sträva efter flexibla lösningar för organisation, kursutbud och arbetsformer.

Läroplanen för gymnasieskolan (Lgy, 11), 2.1 Kunskaper

Det är skolans ansvar att varje elev som avslutat ett introduktionsprogram har en plan för och tillräckliga kunskaper för fortsatt utbildning eller uppnår en förberedelse för etablering på arbetsmarknaden.

Läroplanen för gymnasieskolan (Lgy, 11), 2.4 Utbildningsval – arbete och samhällsliv

Gymnasieskolan ska nära samarbeta med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolorna och eleverna.

Läroplanen för gymnasieskolan (Lgy, 11), 2.6 Rektorns ansvar

Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn ansvar för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke.

Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 447

Språkintröduktion syftar till att eleven snarast möjligt ska kunna gå vidare i gymnasieskolan eller i annan utbildning.

Skolverkets allmänna råd om Utbildning för nyanlända elever (s. 14) (SKOLFS 2016:2)

I Skolverkets allmänna råd om utbildning för nyanlända elever framhålls att huvudmannen regelbundet bör förvissa sig om att rektorn för en skolenhet har tillräckliga resurser för att leva upp till bestämmelserna om den fortsatta utbildningen för nyanlända elever för att vid behov kunna omfördela resurserna mellan skolenheterna. Huvudmannen bör också ha en långsiktig planering för den fortsatta utbildningen för nyanlända elever, samt skapa rutiner för att följa upp att detta arbete fungerar på skolenheterna och i förekommande fall vidta nödvändiga åtgärder.

Skolverkets allmänna råd om Arbete med studie- och yrkesvägledning. (s. 11 och 32), (SKOLFS 2013:180)

I Skolverkets allmänna råd om arbete med studie- och yrkesvägledning framhålls att vägledning i vid bemärkelse är all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval (t.ex. praktiska arbetslivserfarenheter, undervisning som rör arbetslivet, studiebesök, utbildningsinformation). Vidare framhålls att nyanlända elever behöver få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav.

Bilaga 3: Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

- Utvecklingsområde 1: Huvudmannen behöver följa upp arbetet med studie- och yrkesvägledning. I detta ingår att följa upp att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning tillgodoses samt att personalen har kunskap för att möta behoven.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
- Utvecklingsområde 2: Huvudmannen behöver styra arbetet med att motverka begränsningar i val som grundar sig på kön och på social och kulturell bakgrund.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
- Utvecklingsområde 3: Rektorn behöver utifrån elevernas behov styra arbetet med att utveckla den sociala inkluderingen mellan elever på språkin introduktion och elever som läser andra introduktionsprogram eller nationella program på skolan.

Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
- Utvecklingsområde 4: Rektorn behöver säkerställa att personal har tillräcklig kompetens för att möta nyanlända elevers varierande vägledningsbehov.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
- Utvecklingsområde 5: Rektorn behöver utveckla arbetet med att motverka begränsningar i val som grundar sig på kön, social- och kulturell bakgrund. I detta ingår att ha en strategi för arbetet, samt att säkerställa att studie- och yrkesvägledaren och lärare har kunskap om att kön, social och kulturell bakgrund kan begränsa elevernas studieval och om hur de kan arbeta för att motverka begränsade studieval.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:

Beskriv de effekter som förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: